

Pospíšil, Ivo

Slovanská knihovna jako vědecké a kulturní centrum

Slavica litteraria. 2024, vol. 27, iss. 2, pp. 165-167

ISSN 2336-4491 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/SL2024-2-19>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.82162>

License: [CC BY-SA 4.0 International](#)

Access Date: 16. 06. 2025

Version: 20250610

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Slovanská knihovna jako vědecké a kulturní centrum

Ivo Pospíšil (Brno)

Jan Hanousek: *Sbírka dokumentů k dějinám Slovanské knihovny (1924–2024)*. Inventář. Praha: Národní knihovna České republiky – Slovanská knihovna, 2024. 292 s. ISBN 978-80-7050-814-5.

Slovanská knihovna v tisku a dalších médiích. Bibliografie za léta 1979–2023. Sestavila Tereza Rejdová. Praha: Národní knihovna České republiky – Slovanská knihovna, 2024. 259 s. ISBN 978-80-7050-809-1.

Od počátku, ale zejména v posledních 30–35 letech zaznamenala kulturní veřejnost a zejména česká a mezinárodní slavistika doslova gejzír různých akcí, které pořádala Slovanská knihovna, součást Národní knihovny ČR. Jsou to konference, výstavy, přednášky, diskuse, jichž se zúčastnili odborníci z České republiky a ze zahraničí. Lze říci, že v nové situaci plní Slovanská knihovna ve svém vymezeném časovém rámci ty úkoly, které jí byly uloženy, a realizuje záměry, s nimiž byla založena v roce 1924. Právě toto stoleté výročí bylo podnětem

k další publikační aktivitě knihovny.¹ Přítomné publikace přirozeně navazují na řetězec podobných knih, které vydala sama Slovanská knihovna² u příležitosti různých výročí institucí, spisovatelů apod., včetně mezinárodních sjezdů slavistů.

Základní dějinné etapy Slovanské knihovny od jejího založení jsou víceméně všeobecně známy. Jak uvádí autor první uvedené knihy Jan Hanousek, knihovna byla založena v roce 1924 z podnětu Vladimíra Nikolajeviče Tukalevského v souvislosti s Ruskou

- 1 BABKA, Lukáš: *Slovanská knihovna 1924–2024* (Průvodce po dějinách, fondech a službách – The Slavonic Library, Prague 1924–2024 (A Guide to Its History, Funds and Services). Praha: Národní knihovna, 2023.
- 2 *Současná literárněvědná slavistika: nutnost změny, iluze a realita*. In: 150 let Slovanského sjezdu (1848). Historie a současnost. Sborník referátů z vědeckého kolokvia 11. června 1998 v Praze. Praha: Národní knihovna České republiky – Slovanská knihovna, 2002, s. 116–125.

pomocnou akcí československé vlády jako Ruská knihovna ministerstva zahraničních věcí. Základ jejího fondu představovaly mimo jiné Tukalevského soukromé sbírky. Stejně jako řada dalších v rámci této akce zakládaných institucí měla sloužit potřebám emigrantů ze Sovětského Ruska. Dalším motivem vzniku knihovny bylo ustavení Slovanského ústavu, jemuž měla sloužit jako institucionální badatelská základna. V listopadu 1924 byla do letohrádku v královské oboře v Bubenči, který se stal prvním sídlem knihovny, přivezeno prvních 12 000 svazků ruských knih. V roce 1925 byla knihovna zpřístupněna veřejnosti a bylo založeno ukrajinské oddělení, záhy následované oddělením běloruským. V této době se začal pro její označení užívat název Slovanská knihovna. V roce 1927 bylo rozhodnuto o zřízení oddělení ostatních slovanských národů. Přibýlo tak oddělení polské a záhy i bulharské, jihoslovanské a lužickosrbské (s. 10).

Při čtení obou publikací se musí čtenář obdivovat, kolik energie bylo za první Československé republiky vloženo do vzniku knihovny i Slovanského ústavu, jak v tom spolupracovalo ministerstvo zahraničí a národní osvěty, kolik špičkových vědců se na tom podílelo, jak se tomu věnoval stát a jeho instituce, jak jim šlo o postavení nového státu v Evropě a ve světě a jak měl projekt učinit z Prahy a Československa centrum mezinárodního bádání v slavistice jako klíčovém oboru na našich tehdejších třech univerzitách. Z odborného

hlediska patří Hanouskova kniha do hájemství archivnictví, knihovnictví a historiografie, svým obsahem pak ovšem do slavistiky, a tak se na ni v této zprávě zejména díváme.

Na prvním místě tedy stojí pojednání o významu sbírky jako historického pramene, následuje zmíněná partie z dějin Slovanské knihovny a zdůraznění sbírky z hlediska zmíněného archivnictví. Další částí jsou pamětní a kancelářské knihy a rozsáhlá partie o organizaci, řízení a provozu. Je tu i pojednání o knihovnictví, adresář československých knihoven, zahraničních knihoven, knihovnické rady a konference, metodické otázky a kabinety, organizační řízení knihovny, vědecká rada, služební spisy a korespondence zaměstnanců knihovny, zvyšování kvalifikace, pracovní doba, absence apod. Dokumentace nuda je, má však cenné údaje, když parafrázujeme slova jedné pohádkové písničky (Zdeněk Svěrák, Jaroslav Uhlíř). Pozorné nahlížení do těchto dokumentů, z nichž vyzvedáváme zejména podíl knihovny v české účasti na Mezinárodních sjezdech slavistů, ukazuje, že je to věrný obraz poměrně složité činnosti takové zcela výjimečné instituce. Je tu i rubrika o odborech a důvěrných spisech, takže dokumentace samozřejmě dokládá také společenské podmínky existence knihovny a nutno ocenit práci jejího vedení, zejména ředitelů a ředitelek, kteří usilovali o její co nejlepší postavení nehledě na mnohdy nepříznivé podmínky, jež knihovna sdílela s celou československou a českou slavistikou včera i dnes. Zajímavá je část

o mikrofilmech, obrazech, dopisech, celá koncepce doplňování knižních fondů a ovšem katalogizace a služby. Klíčovou je bibliografická a publikační činnost knihovny, rukopisy a fotobírka. Pečlivě vytvořená kniha, výtvar profesionála a zároveň svědectví o důležitosti Slované knihovny v české filologii, slavistice, knihovnictví, archivnictví a vědě obecně.

Stejně jako první kniha i druhá navazuje na podobné přehledy, které v minulosti vycházely. Léta 1979–2023, jež rámcují přítomnou publikaci, nebyla pro Slovanskou knihovnu jednoduchá a o to cennější je její olbřímí aktivita, která se promítla do ohlasu její činnosti v tisku a dalších médiích. Najdeme zde zprávy o činnosti, zmínky o knihovně, zprávy o jejích fondech a jednotlivých odděleních, mimo jiné o objevu básní Mariny Cvetajevové, o mezinárodních sjezdech slavistů, o výstavách, konferencích a o Ceně Rudolfa

Medka, o ruské emigraci. Najdeme zde reflexi práce všech oddělení, ruského, běloruského, ukrajinského, bulharského, jihoslovanského, českého a slovenského, polského, lužickosrbského, je tu Smirdinova knihovna, sbírka rukopisů A. D. Grigorjeva, staré tisky, stěžejní digitalizace fondů, a hlavně publikační činnost, je tu i seznam lidí působících ve Slovanské knihovně. Stejně jako v prvním případě velmi dobrá, pečlivá práce. Jestli je tam opravdu vše, co v tisku a dalších médiích ve zmíněném období o Slovanské knihovně vyšlo, zůstává otevřené. A je tu ještě poměrně rozsáhlá sféra vnějšího působení pražské knihovny na celém území České republiky, včetně výstav a konferencí, které by se ve větší míře konaly i mimo hlavní město. To by Slovanskou knihovnu její společenské postavení ještě více posílilo a získalo knihovně řadu nových, snad i vlivných příznivců.

prof. PhDr. Ivo Pospíšil, DrSc.

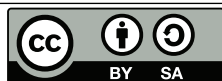
Ústav slavistiky

Masarykova univerzita, Filozofická fakulta

Arna Nováka 1, 602 00 Brno, Česká republika

ivo.pospisil@phil.muni.cz

<https://orcid.org/0000-0003-0853-8203>



This work can be used in accordance with the Creative Commons BY-SA 4.0 International license terms and conditions (<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>). This does not apply to works or elements (such as images or photographs) that are used in the work under a contractual license or exception or limitation to relevant rights.